

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta

katedra hudební výchovy

Hudebně didaktické pomůcky a jejich využití v mateřské škole

Bakalářská práce

Vedoucí bakalářské práce:

Doc. PaedDr. Miloš Kodejška, CSc.

V Praze dne

.....

Tereza Pospíšilová

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně pod vedením Doc. PaedDr. Miloše Kodejšky, CSc. V práci jsem použila informační zdroje uvedené v seznamu literatury.

.....

Tereza Pospíšilová

Poděkování

Děkuji vedoucímu bakalářské práce panu Doc. PaedDr. Miloši Kodejškovi, CSc. za vedení mé práce. Další poděkování patří celému pedagogickému sboru Mateřské školy, ul. Bezručova č. 801 v Kolíně, který mé práci věnoval pozornost a svěřil mi své poznatky a zkušenosti. Také chci poděkovat své rodině i svému příteli za trpělivost, podporu a pomoc v době psaní mé bakalářské práce i během studia.

Obsah

Úvod.....	5
Anotace	7
Annotation	8
Klíčová slova	9
Keywords	10
1. Psychologická charakteristika dítěte od 3 do 6 let.....	11
1.1 Základní znaky lidské psychiky.....	13
1.2 Vnímání jako fyziologický proces	14
1.3 Hudební schopnosti.....	15
2. Dítě a Rámcově vzdělávací program pro předškolní vzdělávání	17
2.1 Dítě a hudební výchova v Rámcově vzdělávacím programu a ve Školním vzdělávacím programu.....	19
2.2 Srovnání Rámcově vzdělávacího programu s Programem výchovné práce pro jesle a mateřskou školu	22
3. Instrumentální činnosti	24
3.1 Dětské hudební nástroje.....	24
3.2 Druhy a dělení hudebních nástrojů	25
3.3 Rytmické hudební nástroje	31
3.4 Hudebně didaktické pomůcky	32
4. Praktická část	33
4.1 Předmět a cíle průzkumu, metody, pracovní hypotézy a organizace průzkumu, vyhodnocení, výsledky	33
4.2 Výsledky průzkumu, charakteristika respondentů.....	34
5. Metodologické náměty pro pedagogickou práci.....	42
Závěr	46
Resumé.....	47
Seznam použité literatury	48
Přílohy.....	49
Evidenční list	55

Úvod

Už Jan Amos Komenský definoval mateřskou školu jako školu „schůzky a práce“ a tvrdil, že škola má být hlavně hrou, při které má být užíváno pomůcek.

Již třetím rokem učím v mateřské škole v Kolíně. Přestože jde o třídu věkově smíšenou, kterou navštěvuje dvacet pět dětí ve věku od tří do šesti let, hudební činnosti, v nichž se využívají hudebně didaktické pomůcky, děti baví.

Hudební činnosti vymezoval již před rokem 1989 Program výchovné práce pro jesle a mateřské školy¹. V něm šlo o činnosti pěvecké, poslechové, instrumentální a hudebně pohybové. U činností pěveckých se zejména rozvíjely pěvecké dovednosti a v počátcích se učilo poznávání nehudebních zvuků, pohádek, příběhů, rozvoj řeči, rytmizace a melodizace slov, sousloví a říkadel a samozřejmě práce s písní. Poslechové činnosti měly děti vést k rozpoznávání a rozlišování nehudebních a hudebních zvuků, rozvíjet jejich představivost a poslechové dovednosti. Poslechovými činnostmi si také děti osvojovaly výrazové prostředky a upevňovaly poslechovou aktivitu. Při instrumentálních činnostech měly děti rozeznávat zvuky hudební a nehudební a cítit rytmus při hře na tělo.

Poslední, hudebně pohybové činnosti, rozvíjely rytmické cítění. Dětem jsou nejpřirozenější. Cílené usměrňování některých pohybových činností navíc vede k určitému plynulému, lадnému tanečnímu pohybu.²

Po roce 1989 a zvláště v posledních deseti letech je hudební výchova včleňována do třídních a školních vzdělávacích plánů, které vycházejí z Rámcových vzdělávacích plánů.

Hudebně didaktické pomůcky jsou každodenními pomůckami v mateřských školách. Můžeme s nimi doprovodit například při zpěvu lidových písní, lze si s nimi zatančit, nebo si je jen poslechnout. Jako matka si daleko více uvědomuji jejich důležitost a potřebnost. Můj syn v kojeneckém věku stále do něčeho bouchá, poslouchá zvuky kolem sebe a je znát, že z hraček dává přednost těm, které vydávají nějaké zvuky či melodie. Všimla jsem si, že už takto malé dítě, byť v tom základním smyslu, rozvíjí

---

¹ Program výchovné práce pro jesle a mateřské školy, Praha, SPN

² (J. Zezula, O. Janovská a kol. 1987)

všechny výše zmíněné hudební činnosti, tedy „zpěv“ (spíše brblání), instrumentální činnosti (třukání, bouchání s předměty/hračkami), hudebně pohybové a poslechové činnosti.

Jako učitelka v mateřské škole se sama snažím o rozvoj hudebnosti u dětí, narážím ale na jisté překážky. Pro efektivní rozvoj jsou v mateřské škole zapotřebí různé hudební pomůcky. V Kolíně, kde jsem pracovala, ale na ně bohužel nebylo dost peněz, a tak byly k dispozici jen některé základní hudební pomůcky. To mě inspirovalo k výrobě vlastních pomůcek/nástrojů.

Cílem bakalářské práce bylo obohatit o metodické náměty pro pedagogickou praxi a podnítit tvořivost pro výrobu nových pomůcek s dětmi. Dále uskutečnit průzkum v mateřských školách, z něhož by například vyplynulo, do jaké míry školy používají hudební pomůcky. Dílčím cílem bylo popsat mé pomůcky a jejich metodické uplatnění v praxi a uvést příklady.

Anotace

Záměrem mé předkládané bakalářské práce je doložit skutečnost, že hudebně didaktické pomůcky v mateřské škole jsou důležité pro rozvíjení a upevnění hudební představivosti, rytmizace a kladného vztahu k hudebním činnostem. Práce dále nabízí metodologické náměty pro pedagogickou činnost.

V první kapitole popisují dispozice dětí předškolního věku, základní znaky jejich lidské psychiky, vnímání a hudební schopnosti. Ve druhé kapitole se zabývám Rámcově vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání z pohledu hudebního a srovnávám jej s Výchovným programem pro jesle a mateřskou školu, který platil před rokem 1989. Třetí kapitola se věnuje hudebně didaktickým pomůckám, instrumentálním činnostem a rytmickým nástrojům. Další kapitola prakticky ověřuje cíle práce, použitou metodou průzkumu je dotazníkové šetření. Závěr práce popisuje hudebně didaktické pomůcky vlastní výroby.

Cílem práce bylo obohatit praxi o metodické náměty pro pedagogickou tvořivost a inspirovat pedagogické pracovníky k výrobě nových hudebních pomůcek pro děti. Dílčím cílem bylo tyto pomůcky popsat a zmínit jejich uplatnění v mateřských školách. K tomu mi poskytla zázemí Mateřská škola, ul. Bezručova 805 v Kolíně.

Annotation

The aim of my thesis is submitted to demonstrate the fact that music teaching tools in nursery school are important for the development and consolidation of musical imagination, rhythm and positive approach to musical activities. The work also offers methodological suggestions for teaching.

The first chapter describes the layout of preschool children, their basic features of human psychology, perception and musical abilities. The second chapter deals with the National Curriculum (Rámcově vzdělávací program) in terms of music and compare it with the Educational program for nursery school (Výchovný program pro jesle a mateřskou školu). The third chapter is dedicated to music and didactic aids, and instrumental activities of rhythmic instruments. Next chapter practically verifies work objectives, the method used is survey research. The conclusion of the work describes the musical didactic equipment of own production.

The aim of the work was to enrich the experience of a methodological ideas for teaching creativity and to inspire the production of new musical equipment for the kids. The operational objective was to describe these tools and comment on their use in nursery schools. The background for my work provided nursery school in Kolín, Bezručova street 805.

Klíčová slova

Dovednost, dítě v předškolním věku, hudební činnosti, mateřská škola, hudební nástroje, Carl Orff, program výchovy, schopnost, hudební výchova.

Keywords

Skill, child of preschool age, musical activities, nursery school, musical instruments, Carl Orff, a program of education, ability, music education.

1. Psychologická charakteristika dítěte od 3 do 6 let

Václav Příhoda (1967) nazývá toto věkové období Obdobím druhého dětství. Do tohoto období patří: anatomicko-fyziologické změny, rozvoj motoriky, „dětská práce“, intelekt, prostředí a vstup dítěte do školy.

Anatomicko-fyziologické změny jsou u dítěte v tomto období volnější, při srovnání s dospělým člověkem jsou však velmi intenzivní. Dítě je velmi pohyblivé, což souvisí především s látkovou výměnou žláz s vnitřní sekrecí. Roste, jelikož se mu vyvíjí kosterní a svalová soustava a na jeho vývoj má také vliv nervová a hormonální soustava. Vše můžeme vnímat na jeho jednání, chování a na jeho uspokojování potřeb například prostřednictvím hry, běhu a jiných činností typických pro tento věk. Ze zkušeností vím, že když se dítě vrátí do školy po prázdninách, je patrná změna v jeho velikosti, zatímco celý rok jsem si na něm nevšimla nějakých velkých změn v růstu. Přesto ne u všech dětí proběhne tak markantním způsobem jejich růstová proměna.

Při rozvoji motoriky hraje vliv zakřivení páteře. Děti jsou v tomto věku velmi neposedné, aby podpořily právě činnosti nervstva a svalstva páteře. Proto jsou pro děti navrhovány některé tělesné cviky. Důležité je procvičování motoriky, a to nejen hrubé, ale i jemné. S dětmi ve škole vystřihujeme, lepíme, navlékáme korálky, hrajeme na hudební nástroje, učíme děti skákat po jedné noze, zavázat si boty, jíst příborem apod. Všechny tyto činnosti a ještě spousta dalších nám v procvičování a upevňování motoriky velmi pomáhají. Kreslení a grafické listy mají děti ve škole velmi rády. Je to pro ně každodenní činnost. Modelování však také neodmítají a vrací se k němu.

Dětská práce je pro děti hlavně hrou. Neví, že pracují a práce je baví. Často pomáhají dospělým. Hrají si na různá povolání, například uklízení, vaření, ale i na představitele, kteří tyto činnosti dělají, to znamená na učitele, hasiče apod. Jde o tvorbu dětské identity. Kéž by dětská práce byla pro děti hrou i v pozdějším vývoji!

Zacházení s předměty má největší význam pro intelektuální vývoj. Nejvíce je to patrné v praktických činnostech. Například když si dítě čistí zuby, češe se, utírá si ruce do ručníku, zalévá květiny. Vše jde samozřejmě ruku v ruce s vývojem motoriky. Do pěti let ještě dítě tyto činnosti dělá neuvědoměle a s pomocí učitele. Od pátého roku se tyto herní činnosti blíží práci.

Prostředí mateřské školy je pro dítě novým, avšak velmi podnětným. Dítě se zde učí prostřednictvím sociálních, senzomotorických a dalších her. Učí se i nápodobou. Nejprve se dítě neurčitě seznamuje s aktivitami, bojí se, později se snaží do nich zapojovat, dále je většinou aktivní a pak už školu má rádo. Dokonce se mi stalo, že dítě ze školy nechtělo, rodič ho musel přemlouvat, aby šlo domů. V tomto prostředí nachází nové kamarády, sociální zkušenosti, vědomosti, dovednosti, návyky a postoje, které mu poslouží k další fázi života, což je vstup dítěte do školy. Tohoto dalšího podstatného momentu se dítě nejprve strachuje, což je přirozené, později však zjistí, že je to opět nové, ale velmi zajímavé a důležité.

Děti z mateřské školy se většinou těší na vstup do základní školy. Projevuje se to tak, že si brzy připravují aktovku a mluví o tom s dětmi, rodiči, učiteli. Někdy se však stane, že se dítěti musí dát odklad z nějakých zjevných příčin. V mateřské škole jsme doporučovali odklad školní docházky v případě, kdy bylo dítě nezralé a nepřipravené na základní školu. Dítěti se to však citlivě vysvětlilo a nemělo s tím problém. V ojedinělých případech může mít odchod dítěte do školy dopad na psychiku jiných dětí, které v mateřské škole zůstávají. Osobně s tím mám zkušenost. Holčička, které odešla starší kamarádka, utrpěla dočasné psychické trauma. Kromě toho, že špatně jedla, si přestala hrát, odmítala komunikovat a neměla chuť účastnit se kolektivního života. Zanedlouho naštěstí její nechuť zmizela.

Dítě v předškolním věku nepoznává jen prostředí mateřské školy. Chodí například na různé kroužky, pobývá s rodinou, přáteli, a to vše na něj působí. Na každé jinak.

Ze svých učitelských zkušeností mohu tedy potvrdit poznatky V. Příhody, který charakterizoval dítě ve věku od 3 do 6 let.

Když dítě dozraje po všech stránkách k tomu, aby opustilo mateřskou školu a začalo chodit do školy, je z něj psychicky i fyzicky zdravý jedinec, kterému začíná nová fáze života.

V. Příhoda (1967) dále ve svém díle Ontogeneze lidské psychiky zmiňuje klasifikaci J. A. Komenského. J. A. Komenský rozdělil celé toto období: „od narození do šesti let, tedy předškolní, v šest „tříd“ : v třídu „ouvodní“ (šest měsíců), třídu kojeneckou (šest měsíců), třídu žvatlání a prvních krůčků, třídu mluvení a vnímání, třídu mravů

a zbožnosti. Od čtvrtého roku do šestého roku ji chápal jako společnou, která je vhodná pro první vyučování.³

1.1 Základní znaky lidské psychiky

Podle Příhody (1967) se mají dětské schopnosti a myšlení rozvíjet od elementárního stupně podle následujících kritérií. Pokud dítě vyděluje přesnější tvary v celek, hovoříme o tzv. synkretismu. Když dítě slyší, nebo vidí vjemy v nerozlišeném tvaru, jemuž dává správný význam, jedná se eidetizmus⁴. Podle Poledňáka⁵ je to schopnost mít představy, rovnající se nebo blížíící se svou živostí, ostrostí, úplností a stálostí vjemům, při nichž vzniká percepce. Když dítě vnímá názorové obrazy a na základě konkrétní věci usuzuje, mluvíme o konkretizmu. Dítě není schopné srovnávat. Jestliže dítě nechápe časové vztahy či prostor, což je u dětí předškolního věku běžné, jde o prezentismus a topizmus. Dítě je rádo středem pozornosti ve společnosti a prostoru, tomu se říká egocentrismus. Také rádo a často ožívuje předměty. V tom případě mluvíme o zosobňujícím dynamizmu.

U dítěte mluvíme o labilitě chování, jelikož je stále v pohybu, mění své projevy, snadno převede pozornost jinam a lehce mění svá zaměření. Jeho vnímání není diferencováno od představování. Dětství se vyvíjí a mění u každého jedince jinak. Dvě děti stejného věku pravděpodobně budou ovládat jiné dovednosti a jinak se učit. Zatímco jedno si bude samo zdatně zavazovat tkaničky, pro druhé to může být velký problém. To, co děti dříve uměly rychleji, dnes dělají pomaleji. Třeba zmíněné zavazování tkaniček. Naopak některé věci jdou dětem velmi snadno, příkladem může být práce s počítačem.

Jak uvádí M. Kodejška (2002) v publikaci *Integrativní hudební výchova dítěte v předškolním věku*, tyto znaky ovlivňují smysly, vůli a city dítěte v předškolním věku. Dítě se seznamuje s uměním. Je pro něj výsledkem lidských schopností, dovedností, a tím si osvojuje společenské zkušenosti.

---

³ (Příhoda, 1967, s. 208)

⁴ Eidetizmus, z řeckého slova eidos – obraz

⁵ (1984, s. 57)

1.2 Vnímání jako fyziologický proces

František Sedlák⁶ se domnívá, že vnímání není jen příjmem hudby, ale i odrazem sluchového nazírání nebo zrcadlení v psychice člověka. Člověk jen pasivně nenaslouchá, ale aktivně se účastní. Vznikají tvůrčí procesy. V knize Příhody Komenský tvrdí, že „děti vnímají nejprve všeobecně, neuspořádaně, postupně rozlišují, konkretizují“.⁷ Ze své praxe mohu potvrdit, že tomu tak skutečně je. Například když jsme se s dětmi bavili o ovoci, nejprve poznávaly, co je to ovoce a pak až různé druhy. A tak k tomu přistupovaly i v případě písně. Nejprve ji chtěly zahrát a zazpívat a pak jsme se ji postupně učili.

U dítěte převládá synkretické neboli celistvé vnímání, při němž nevyčleňuje podstatné části předmětů a nerozezná základní vztahy mezi nimi. Vnímá především nápadné předměty, které upoutají jeho pozornost a především předměty, které mají vztah k určité činnosti. Pokud jde o vnímání barev, dítě začíná postupně rozlišovat doplňkové barvy (ružová, fialová, oranžová). Sluchově je schopno analyzovat zvuky různých zdrojů (zpěv ptáků, zvuk různých druhů aut apod.). Tříbí si čichové a chuťové vnímání (sladké, kyselé, hořké, slané). Významným zdrojem zážitků je hmat. Pomocí něho dokáže nejen rozlišit vlastnosti předmětů, ale také je i pojmenovat. Pro vnímání je typické, že je neanalytické, vjemy jsou ovládnány ještě egocentričností a jsou subjektivně zabarvené.

Rozvoj vnímání je ovlivněn nejen stavem analyzátorů, ale také myšlením a hlavně vlastní zkušeností dítěte. Vnímání je aktivní, je spojeno s aktivní činností a s experimentováním. Pasivní vnímání bez zapojení pohybu a řeči (pouhý poslech) je v rozporu s vývojovými zvláštnostmi dítěte. Nepřesné je u dětí také vnímání času a prostoru.⁸

---

⁶ (1990 s. 238)

⁷ (Příhoda, 1967, s. 70)

⁸ (Čížková a kol., 2001, s. 69)

1.3 Hudební schopnosti

Hudební schopnosti jsou předpoklady k hudebním činnostem. Jak uvádí F. Sedlák⁹, jsou to „psychické struktury a vlastnosti jedince, které odpovídají požadavkům hudební činnosti a zajišťují jejich přiměřenou úspěšnost“.

F. Sedlák¹⁰ dělí hudební schopnosti takto:

- Hudebně-sluchové schopnosti
- Psychomotorické schopnosti
- Analyticko-syntetické schopnosti
- Hudebně-intelektové schopnosti

Hudebně sluchové schopnosti umožňují rozlišování vlastností tónů, a sice výšky, délky, barvy a hlasitosti. Zabývají se jejich vztahy v různých souvislostech a rovinách. To znamená na jedné straně melodií, která je horizontální a na straně druhé harmonií a polyfonií, která je vertikální.

Psychomotorické schopnosti zahrnují časové členění hudby, a to rytmu, hybnosti, tempa a metra a psychicky regulují pohyby při zpěvu a hraní na nástroje a i při tělesných projevech dle hudby.

Analyticko-syntetické schopnosti tvoří předpoklady pro hudebně výrazové prostředky, hudební útvary. Tvoří strukturované celky. Hudební paměť, tonální a harmonické cítění, rytmické cítění a hudební představivost, se formují na pozadí těchto struktur.

Hudebně-intelektové schopnosti jsou předpoklady pro činnosti a operace, a to percepční, interpretační a hudebně tvořivé. Patří sem hudební fantazie a hudební myšlení. Všechny tyto schopnosti se nevytváří izolovaně, propojují se a vyskytují se jak v lehkých hudebních činnostech, tak v náročnějších.

Rytmické cítění je nejstarší hudební schopnost a je základní hudební schopností, z níž vyrůstá i dětská hudební tvořivost. Je těsně spojeno s vnímáním melodie a s hudební dynamikou. Navazuje na rozvoj řeči, a to hlavně v prvopočátcích, a také na

---

⁹ (1990, s. 35)

¹⁰ (1985 s. 30)

její rytmickou stránku. Je těsně spojeno i s rytmickými projevy.¹¹ F. Sedlák uvádí, že rytmus je pojem, charakterizující „různé druhy pohybu, které organizuje v časové posloupnosti“. Rytmické cítění charakterizuje střídání tónů různých délek a pomlk. Z jeho pokusů vyplývá, že málo hudebně nadané děti daleko přesněji zachycují rytmickou složku písně, než výškovou, což souvisí s jejich biologickými a psychomotorickými projevy. S tímto tvrzením mohu jen souhlasit. Když učím děti nějakou píseň, daleko více si zapamatují rytmus než melodii.

K rytmickému cítění patří zajisté pulz, metrum a vnímání rytmu. Také tempo, metrická pulzace, rytmické členění dle délek, rytmické ostinato a rytmická paměť. Cítění se rozvíjí také v rytmickém ostinátu. Je to krátký rytmický vzor, který se opakuje.

Sedlák (1990) o rytmu píše jako o střídání tónů různých délek a označuje tak různé druhy pohybu v časové posloupnosti. Rytmus se nevyskytuje jen v hudbě, ale i v jiných druzích umění. Často se vyjadřuje pravidelností, a to jako celek. Rytmus už existoval dávno a to například u pravidelného střídání dne a noci. Známe ho také z pravidelných biologických rytmů.

Rytmičnost hudby spočívá ve střídání délek tónů a pomlk. Délky zvuků jsou rytmickými jednotkami. Rytmus je výplní metra. Pulzace je pro něj pravidelné opakování počítacích dob ve stejných časových odstupech a má svou paralelu v básnickém verši, v pracovních úkonech, ale i v biologických projevech. Tvoří základ hudby. Na základě pulzace vzniká rastr, což je časový půdorys. Pulzace je vyšší taktovou jednotkou než metrum. O metru se dočteme jako o pravidelném střídání přízvučných a nepřízvučných dob. Je realizováno v podobě taktů a je vyjádřeno akcentací. Metrická pulzace je základem metra a je ovlivňována dalšími výrazovými prostředky hudby.

O hudebním sluchu hovoříme jako o rytmickém členění podle délek, a to dle frekvence tónů. Vnímáme tak hudbu komplexně. Sedlák ve svých výzkumech zjistil, že dítě v předškolním věku daleko více rozlišuje rytmus než výšku tónu. Rytmus pozná dříve. I já jako učitelka v mateřské škole vidím, že při zpívání písničky dítěti pomáhá, že si ji může vytleskat. Rytmická paměť je u dětí okolo pátého roku daleko lépe

---

¹¹ (1985, s. 123)

rozvinuta než melodická. V mateřské škole je důležité rozvíjet rytmickou i melodickou paměť, neboť v hudbě existuje rytmicko-melodická jednota.

Tempo je rychlost interpretace hudby, která se projevuje střídáním metrických dob s délkou počítací doby v taktu. Rozvíjí se spolu se zpěvem u dětí kolem osmého roku. Významnou schopností je též emocionální reakce na hudbu, která se projevuje už před druhým rokem života dítěte a prohlubuje se v hudebním prostředí průběžně v dalším věku.

Už J.A.Komenský ve svém díle Informatorium školy mateřské tvrdil, že „ačkoli zajisté, co to jest, když rytmi není, rozuměti nebudou, potom však, když ve škole metrum vyrozumívati přijde, mílé jim bude, že již prvé něco toho při sobě najdou, čemuž prvé nerozuměli“¹². Kolem šestého roku dítěte se vytváří vztah k mollové a durové tónině, a to zcela paralelně.

2. Dítě a Rámcově vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

Rámcově vzdělávací program pro předškolní vzdělávání platí od roku 2004, novelizován byl v roce 2009. Všechny mateřské školy pracují od roku 2007 podle Rámcově vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání. Školy si vytvářejí svůj Školní vzdělávací program.

V Rámcově vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání jsou sepsány psychosociální podmínky. Program je popisuje takto:

„7.3 Psychosociální podmínky

Psychosociální podmínky jsou pro vzdělávání dětí plně vyhovující, jestliže:

- Děti i dospělí se cítí v prostředí mateřské školy dobře, spokojeně, jistě a bezpečně.
- Nově příchozí dítě má možnost postupně se adaptovat na nové prostředí i situaci.

---

¹² (J. A. Komenský, Informatorium školy mateřské, 1947, s. 55)

- Pedagogové respektují potřeby dětí (obecně lidské, vývojové a individuální), reagují na ně a napomáhají v jejich uspokojování (jednají nenásilně, přirozeně a citlivě, navozují situace pohody, klidu, relaxace apod.). Děti nejsou neúměrně zatěžovány, či neurotizovány spěchem a chvatem.
- Všechny děti mají rovnocenné postavení a žádné z nich není zvýhodňováno ani znevýhodňováno. Jakékoliv projevy nerovností, podceňování a zesměšňování dětí jsou nepřijatelné.
- Volnost a osobní svoboda dětí je dobře vyvážená s nezbytnou mírou omezení, vyplývajících z nutnosti dodržovat v mateřské škole potřebný řád a učit děti pravidlům soužití.
- Dětem se dostává jasných a srozumitelných pokynů. Třída je pro děti kamarádkým společenstvím, v němž jsou zpravidla rády.
- Pedagogický styl, resp. způsob, jakým jsou děti vedeny, je podporující, sympatizující, projevuje se přímou, vstřícnou, empatickou a naslouchající komunikací pedagoga s dětmi. Je vyloučeno manipulování s dítětem, zbytečné organizování dětí z obavy o časové prostoje, podporování nezdravé soutěživosti dětí. Jakákoli komunikace s dítětem, kterou dítě pociťuje jako násilí, je nepřijatelná.
- Je uplatňován pedagogický styl s nabídkou, který počítá s aktivní spoluúčastí a samostatným rozhodováním dítěte. Vzdělávací nabídka odpovídá mentalitě předškolního dítěte a potřebám jeho života (je dítěti tematicky blízká, jemu pochopitelná, přiměřeně náročná, dítěti užitečná a prakticky využitelná.)
- Pedagog se vyhýbá negativním slovním komentářům a podporuje děti v samostatných pokusech, je uznalý, dostatečně oceňuje a vyhodnocuje konkrétní projevy a výkony dítěte a přiměřeně na ně reaguje pozitivním oceněním, vyvaruje se paušálních pochval stejně jako odsudků.
- Ve vztazích mezi dospělými i mezi dětmi se projevuje vzájemná důvěra, tolerance, ohleduplnost a zdvořilost, solidarita, vzájemná pomoc a podpora. Dospělí se chovají důvěryhodně a spolehlivě (autenticky).

- Pedagog se programově věnuje neformálním vztahům dětí ve třídě a nenásilně je ovlivňuje prosociálním směrem (prevence šikany a jiných sociálně patologických jevů u dětí)¹³

Dítě je bráno jako individualita se svými fyzickými a psychickými potřebami. Do ničeho se nenutí, jako tomu bylo dříve. Když si například nechce hrát, spát, mluvit, zpívat apod., nemusí. V minulosti se chodilo po obědě povinně spát a děti musely jíst, co se uvařilo. Byly přetěžovány požadavky učebních osnov. Je dobře, že se direktivní přístup změnil. Dítěti to dává prostor pro objevování nového a nepoznaného, vede ho to k rozvoji jeho tvořivosti, talentu. Dostává pocit pochopení, tolerance. Naproti tomu je dnešní doba dobou různých možností, nabídek, novinek. Myslím si, že možnost volby je pro dítě podnětná, ale musí se vymezit určité hranice. Děti mají někdy pocit, že mohou vlastně vše. V tom vidím jistou překážku, ba dokonce nebezpečí. Dítě se v pozdějším věku odvolává hlavně na svá práva, jenomže musí mít i své povinnosti. Někdo se mnou nemusí souhlasit, ale já považuji za nejlepší pro dítě, když se vydá cestou pravdy, lásky, povinností, práv, bude brát v potaz zkušenějšího a k dospělému bude vzhlížet s úctou a respektem. Dítě by nemělo mít volný režim, ale také by nemělo být do ničeho nuceno. Rámcově vzdělávací program pro předškolní vzdělávání je pro mě vodítkem, ale inspiruji se i jinde.

2.1 Dítě a hudební výchova v Rámcově vzdělávacím programu a ve Školním vzdělávacím programu

Při studiu Rámcově vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání z pohledu hudebního jsem zjistila mnoho důležitého. Hudba je obsažena ve všech vzdělávacích oblastech. Jednotlivé hudební činnosti se mezi sebou prolínají. Dříve byla hudba cílem, dnes je prostředkem k dosažení cíle. Je brána jako komunikační prostředek. Slouží dokonce i k prevenci hojně diskutovaných sociálně patologických jevů. Hudba kultivuje osobnost a vztahy a dává prostor k prožitkům a tvořivosti. Dítě se hudbou učí, aniž to vnímá, a zároveň to považuje za hru.

---

¹³ (RVP PV, 2004, s. 30)

Mnoho autorů se bojí o hudební výchovu v dnešní době. Myslí si, že uhýbá od tradičních forem a metod. S touto myšlenkou na jedné straně souhlasím, na druhé nikoliv. Je samozřejmě potřeba zužitkovat určité zkušenosti, které zde platily od pradávna, stejně je však důležité dávat prostor i novým věcem.

Na dětech vidím, že je dnešní hudební výchova baví. Když se učí novou píseň s použitím všech hudebních činností-oblastí, hned je poznat, že si lépe píseň pamatují a mají z ní radost. K tomu pozitivně přispělo i propojování s jinými oblastmi, na které klade důraz Rámcově vzdělávací program pro předškolní vzdělávání a rovněž i Školní vzdělávací program každé mateřské školy.

Aby byly tyto metody úspěšné, vyžadují na učitelích lepší přípravu. Na oplátku ale otevírají nové přístupy a možnosti. Na hudbu se musí nahlížet vědomě, celostně, odborně a citlivě. Učení hudby nicméně nejvíce naplňuje svůj smysl tam, kde je láskyplný přístup učitele, který má rád děti a samozřejmě hudební výchovu.

„Hudební výchova v RVP PV

Vzdělávací obsah je v RVP PV uspořádán do pěti vzdělávacích oblastí. Hudební činnosti prostupují všemi oblastmi.

Dítě a jeho tělo

Význam hudebních aktivit pro fyzické zdraví a pohodu, relaxaci i aktivizaci, rozvoj jemné i hrubé motoriky, manipulačních dovedností.

Dítě a jeho psychika

Hudba podporuje duševní pohodu, psychickou zdatnost, vnímavost, vůli a city, rozvíjí řečové schopnosti a jazykové dovednosti, komunikaci, připravuje k výuce čtení a psaní, rozvíjí fantazii a tvořivost.

Dítě a ten druhý

Hudební a hudebně pohybové hry dávají příležitost ke spolupráci, k nácviu sociálních rolí, k vytrvalosti a zodpovědnosti, k přijetí a dodržování pravidel, vedou k vytváření pozitivní vzájemné závislosti, dávají prostor k obdarování druhých, k uznání, ocenění a úctě.

Dítě a společnost

Osvojování lidových písní, dětské hry, seznámení s uměleckými díly podporuje vytváření pocitu zakotvenosti ve společnosti, umožňuje dítěti prožít sounáležitost v menší či větší sociální skupině. Hudba je "dech duše" - nese duchovní hodnoty společenství.

Dítě a svět

Prostřednictvím hudebních činností a tradice se dítě seznámí s jinými kulturami, jazykem, hodnotami, přes zakotvení ve vlastní kultuře je provázeno cizími kulturami, je vedeno k toleranci.¹⁴

Po bližším prozkoumání Rámcově vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání a dalších informací o něm, jsem zjistila, že velký význam je přisuzován pohybu. Ten je dětem v předškolním věku vlastní a přirozený. Pohyb mají rády a uspokojují jím tak své potřeby. Častokrát se pohybují do hudby a někdy si u toho i zpívají. Navozují si tím příjemné prostředí, ve kterém se cítí dobře. Pohyby dětí jsou často nekoordinované, a tak bychom se je měli my učitelé snažit postupně koordinovat. Dechová funkce, kvalita pohybu a zpěvu, dělají dětem často ještě problémy, a proto bychom se měli snažit jim pomoci například formou různých hudebních činností. Děti by měly umět zacházet s dostupnými dětskými hudebními nástroji. Většinou se setkávám se stavem, že to děti většinou ještě neumějí, a tak se je to snažím naučit.

Děti se potřebují nějak doprovodit, například při zpěvu. Nečinně sedět nebo stát je nebaví. Vzhledem k jejich vývoji je to zcela přirozené stejně jako to, že používají všechny smysly, i když některé více a jiné méně. Po stránce psychické by se děti měly cvičit zejména v psychické zdatnosti, dovednostech a poznacích. Měli bychom s nimi provádět rytmické hry a vokální činnosti. Měly by poznávat zvuky kolem sebe, kultivovat dech, zkvalitňovat intonace řeči. Cílem je, aby se děti nebály mluvit, zpívat a ze všeho měly radost. Vše následně uplatní při recitaci či přednesu.

---

¹⁴ <http://clanky.rvp.cz/clanek/o/p/468/PROMENA-HUDEBNI-VYCHOVY-V-RVP-PV.html/> z časopisu INFORMATORIUM, č. 2, 2006, s. 6-7.

Děti se učí hudební a taneční hry, čímž posilují své city a učí se tak ovládat své pocity. Posilují své sebevědomí, což je jednou z dalších met, jichž by měly dosáhnout vedle posilování samostatnosti a sebedůvěry. Děti učíme ovládat a vyjadřovat své city. Učíme je těšit se z krás kulturních, ale i z umění, kterého se mohou aktivně zmocňovat. Děti tak své prožitky vyjadřují pomocí hudby a hudebně pohybových činností.

Účelem hudebních aktivit je často navazování nových kontaktů. Děti je berou jako hru a neví, že se při nich také učí. Učí se tak spolupráci s kamarády, navazují kontakty s dospělými, řídí se podle pokynů učitelky. Respektují se, pomáhají si, tolerují se. Pokud se dítě umí chovat k druhým, chybí mu už jen krůček k tomu, aby se umělo chovat k celé společnosti, ve které se učí vlastnímu projevu. Proto se děti účastní různých oslav a akcí, a to nejen v mateřské škole, ale i mimo ni. Je vhodné prostřednictvím hudby konfrontovat děti s jinými kulturami a uměním, aby věděly, že není jen jedna společnost. Například v pravěku byla hudba rituálem, což je možné dětem demonstrovat využitím různých druhů bubnů a simulací ohně. Hudba může mít pro děti také sociálně-výchovný efekt. Ke zhotovení pomůcek pro hudební činnosti lze použít ekologické materiály, jako jsou třeba PET lahve. Odpadky jednoduše poslouží k výrobě chrastících nástrojů a navíc se děti seznamují s tříděním odpadu nebo obnovitelnými zdroji.

Důležité je, aby Školní vzdělávací program odpovídal Rámcově vzdělávacímu programu pro předškolní vzdělávání a aby oba programy obsahovaly všechny činnosti pro hudební oblast výchovy v mateřské škole.

2.2 Srovnání Rámcově vzdělávacího programu s Programem výchovné práce pro jesle a mateřskou školu

Ve srovnání s dnešním Rámcově vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání měl Program výchovné práce pro jesle a mateřskou školu jiný náhled na hudební výchovu v mateřské škole. „Hudební výchova v mateřské škole je součástí estetické

výchovy a spolu s ostatními složkami cílevědomě formuje dětskou osobnost. Využívá k tomu všech přirozených předpokladů dítěte“.¹⁵

Dále se v něm zmiňuje, že cílem hudební výchovy je využívání předností hudby a podchycení přirozeného zájmu o hudební činnosti, a také pomocí vhodných forem podněcovat rozvoj dětské osobnosti. (1983)

Tento program byl jiný v tom, že pracoval s věkovou hranicí dětí, a to tak, že každou činnost rozpracovával pro různě vhodnou věkovou hranici dítěte. U Rámcově vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání mi to chybí. Každý věk je jiný a proto je vhodné učit děti něco jiného. Myslím si, že by to daleko více pomohlo při práci. Samozřejmě vím, že by se vyskytly individuální změny, ale hlavně pro mladé začínající učitelky jako jsem já, by to bylo vodítkem ke své práci.

Osobně i v dnešní době občas využívám dříve užívaného Programu výchovné práce pro jesle a mateřskou školu, protože je v něm uváděn seznam vhodné tvorby pro děti v předškolním věku. To mi pomáhá v plánování mých činností v hudební oblasti. Uvádím příklad činností, ve kterých uplatňuji hru na dětské hudební nástroje z Orffova instrumentáře. Podle věku dětí, které chodí do třídy, mohu stanovit přiměřeně náročné úkoly jednotlivým dětem. Úkoly byly v Programu stanoveny na základě uskutečněných výzkumů v 70. letech minulého století takto:

- 3-4 roky: dát dětem možnost objevovat nové zvuky a tóny prostřednictvím hudebních nástrojů a hraček, vést děti k zacházení s hudebními nástroji, reagovat na ně pohybem,
- 4-5 let: zdokonalovat pohyb a hudbu, obohacovat zpěv rytmicizací, pohybovými činnostmi a hrou na ozvěnu, bicí nástroje využívat i při další práci s textem a písní,
- 5-6 let: zvládnout techniku hry na nástroje, naučit děti, že v písni je předehra, dohra a mezihra, používat hru na nástroj i s říkadly, při pohybových činnostech a hrách.¹⁶

---

¹⁵ (Program výchovné práce pro jesle a mateřskou školu, 1983 s. 162)

¹⁶ (Program výchovné práce pro jesle a mateřskou školu, s. 169)

3. Instrumentální činnosti

„Instrumentální činnost v mateřské škole se stala od roku 1978 novým prvkem v obsahu hudebně výchovné práce na mateřské škole. Hra na dětské instrumentální nástroje byla koncipována jako kolektivní činnost.“¹⁷

Dříve se hudební výchova zaměřovala jen na nácvik písní, jejich opakování, na pohybové hry se zpěvy a na poslech hudby.¹⁸

Dnes se instrumentální činnosti považují za jedny z nejdůležitějších a patří mezi hlavní činnosti provozované v mateřské škole. Děti hra na dětské hudební nástroje baví. Setkala jsem se však s nedostatkem dětských hudebních pomůcek/nástrojů v mateřských školách. Myslím si, že zrovna na dětských hudebních nástrojích by škola šetřit neměla. Jde o pomůcky, které všestranně rozvíjejí dítě a poskytují mu hlubší emocionální prožitky, zejména pak radost ze hry. Právě citových vjemů je v dnešních mateřských školách nedostatek. Zároveň se tím upevňuje vztah dětí k hudbě samotné.

„Hudební obsah se stává zřetelnou celostní figurou na méně zřetelném pozadí ostatního vědomí, jež může ostatně být převládající figurou téměř pohlceno.“¹⁹

Instrumentální hra je prostředkem pro rozvíjení smyslu pro rytmus, cit, hudební tvořivost a estetičnost.²⁰ Pomocí hry na nástroj se projeví i málo nadané děti, které mají často problém se zpěvem. Ten se vyskytuje už na začátku, kdy se učíme zpívat. Vhodnou pomoc hledáme v rytmických a melodických nástrojích.²¹

3.1 Dětské hudební nástroje

Dětské hudební nástroje podněcují k hudebním činnostem a slouží jako prostředek ke zvukomalbě a k dalším činnostem. Například ke kombinaci s pohybovým projevem dle hudby, k nácviku písní, při sluchových cvičeních, při výkladu teorie, ale i při

---

17 (M. Kodejška, 1991, s. 49)

18 (M. Kodejška, 1991)

19 (I. Poledňák, 1984, s. 298)

20 (Sedlák, 1985)

21 (F. Sedlák, 1985)

individuální práci s hudebně zaostávajícími dětmi, s hudebně nadanými nebo při výcviku intonace.

F. Sedlák²² ve své knize Didaktika na prvním stupni základní školy zmiňuje přínos J. A. Komenského, který doporučuje užívání dětských nástrojů v dětském věku. Komenský v Informatoriu školy mateřské píše: „V čtvrtém roku zpívání některým již nebývá nemožné...A přidati se v tomto roku může píšťala, buben, housličky dětinské (dětské) atd., aby sobě pískati, břinkati, drnkati a tím i sluch k rozličným hlaholům oblomovati a v něčem následovati zvykaly.“

Důležitost a přínos hudebních nástrojů je tedy vidět už v minulosti. Psal o nich už J. A. Komenský a další odborníci v pozdějším období, např. J. Bradáč, A. Hromádka, C.Orff aj. Nejen dnešní doba využívá hudební pomůcky a hudební hračky.

Dnes se nejvíce v mateřských školách používá Orffův instrumentář. Soubor nástrojů, který obsahuje, není uzavřený. Každá mateřská škola jej může doplňovat podle svých finančních možností. Osobně pro výchovnou práci v mateřské škole pravidelně využívám nástroje z hudebního instrumentáře. Také se mi osvědčilo, že jsem ho obohatila o ručně vyrobené nástroje, které pomáhaly vyrábět děti, ale i jejich rodiče. Děti hra na nástroje obvykle velmi naplňuje. Některé děti za mnou často chodily a byly zvědavé, kdy už na ně zase budeme hrát. Pokud se navíc na jejich výrobě mohly samy podílet, jejich nadšení bylo ještě větší.

3.2 Druhy a dělení hudebních nástrojů

(Zezula, J., Janovská, O., 1987) dělí hudební nástroje takto:

- bicí rytmické
- bicí melodické

Mezi rytmické hudební nástroje patří hůlky, bubínek, tamburína, triangel, chřestidlo, činel, prstové činely, rolničky, dřevěný blok, tympány, zvonek, cinkadlo (pandeira).

Mezi bicí melodické nástroje patří: zvonkohra, metalofon a xylofon (sopránový, altový).

---

²² (1985, s. 179)

Bubínek má buď blánu po jedné straně, anebo po obou stranách, záleží na tom, o jaký typ bubínku jde. Je nejčastěji používaným hudebním nástrojem v mateřské škole. Hraje se na něj bříšky prstů nebo paličkou. Druhá ruka ho drží svisle dolů.

Tamburína je podobná bubínku. Má navíc kovové talířky a hraje se na ní podobným způsobem jako na buben.

23

Hůlky se drží oběma rukama, pravou svrchu udeříme do levé. Při správném úchopu se drží mezi ukazováčkem a palcem.

24

---

²³Hurník, I., Eben, P. a kolektiv autorů. *Česká Orffova škola 1. díl*. Praha-Bratislava: Supraphon, 1969 s. 20 obr. 7

²⁴Hurník, I., Eben, P. a kolektiv autorů. *Česká Orffova škola 1. díl*. Praha-Bratislava: Supraphon, 1969 s. 18 a obr. 1

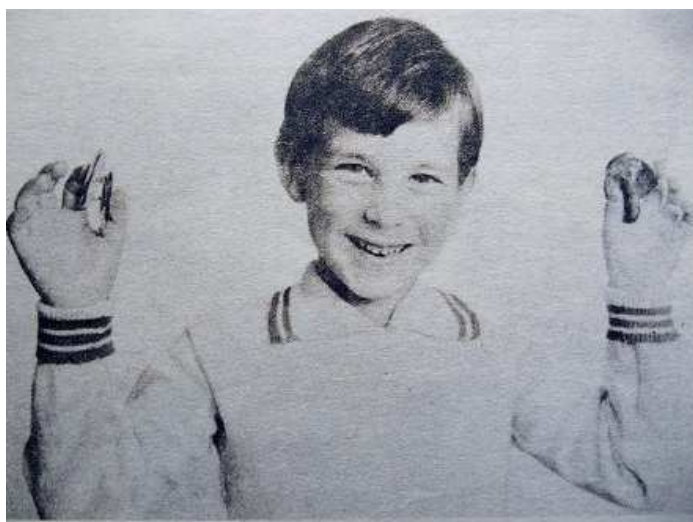
Triangl se drží se za nit nebo drátek, na kterém je nástroj zavěšen a hraje pomocí paličky, která rozezní dolní nebo boční stranu.

25

Chřestidlo je rytmický nástroj podobný různým chrastítkům. Patří sem i rolničky.

Činel může být buď větší, či menší. Na větší používáme paličku, na menší se hraje ťukáním o sebe pomocí ukazováčku a palce.

26

---

²⁵ Hurník, I., Eben, P. a kolektiv autorů. *Česká Orffova škola 1. díl*. Praha-Bratislava: Supraphon, 1969 s. 18 obr. 2

²⁶ Hurník, I., Eben, P. a kolektiv autorů. *Česká Orffova škola 1. díl*. Praha-Bratislava: Supraphon, 1969 s. 19 obr. 3

Cinkadlo jsou kovové talířky s rukojetí na dřevěné destičce. Dítě jej drží v levé ruce ve vodorovné poloze a druhou rukou udeří na desku shora.

Dřevěný blok je rytmický dětský hudební nástroj, na který se hraje pomocí paličky, a to bouchnutím o střed paličky.

Tympány jsou bubny, na které se hraje pomocí paliček.

Zvonkohra jsou ozvučné kameny, na které se hraje pomocí paliček.

Metalofon a xylofon jsou hudební nástroje, které mají kameny z různých materiálů. Hraje se na ně pomocí paliček. Každý má jiný rozsah.

F. Sedlák (1985) rozdělil hudební nástroje do těchto skupin:

- **nástroje rytmické:** bubínek, činel, činely, dřevěný blok, hůlky, gong, chřestidlo, kastaněty, prstové činelky, rolničky, sistrum, pandeiro (cinkadlo), tamburína, triangel, tympány, zvonek,
- **nástroje melodické:** metalofon, xylofon, zvonkohra-všechny tyto nástroje buď sopránové, altové nebo basové,
- **nástroje strunné:** viola, violoncello,
- **nástroje dechové:** zobcová flétna sopránová, altová, ústní harmonika klávesová.

C. Orff²⁷, ve svém díle Česká Orffova škola, první díl popisuje v kapitole: „Taktování a hra na bicí nástroje“, jádro svého instrumentáře. Popisuje chřestítka, kastaněty, prstové činelky, větší činely, triangel, tamburíny, tamburínu s talířky, bubínek, malý buben, různé druhy bubnů známých z jazzu, moderní taneční hudby, templok, malé tympány, zvonkohry, metalofony, xylofony. Také pojednává i o jiných nástrojích, které mohou některé nástroje zastoupit.

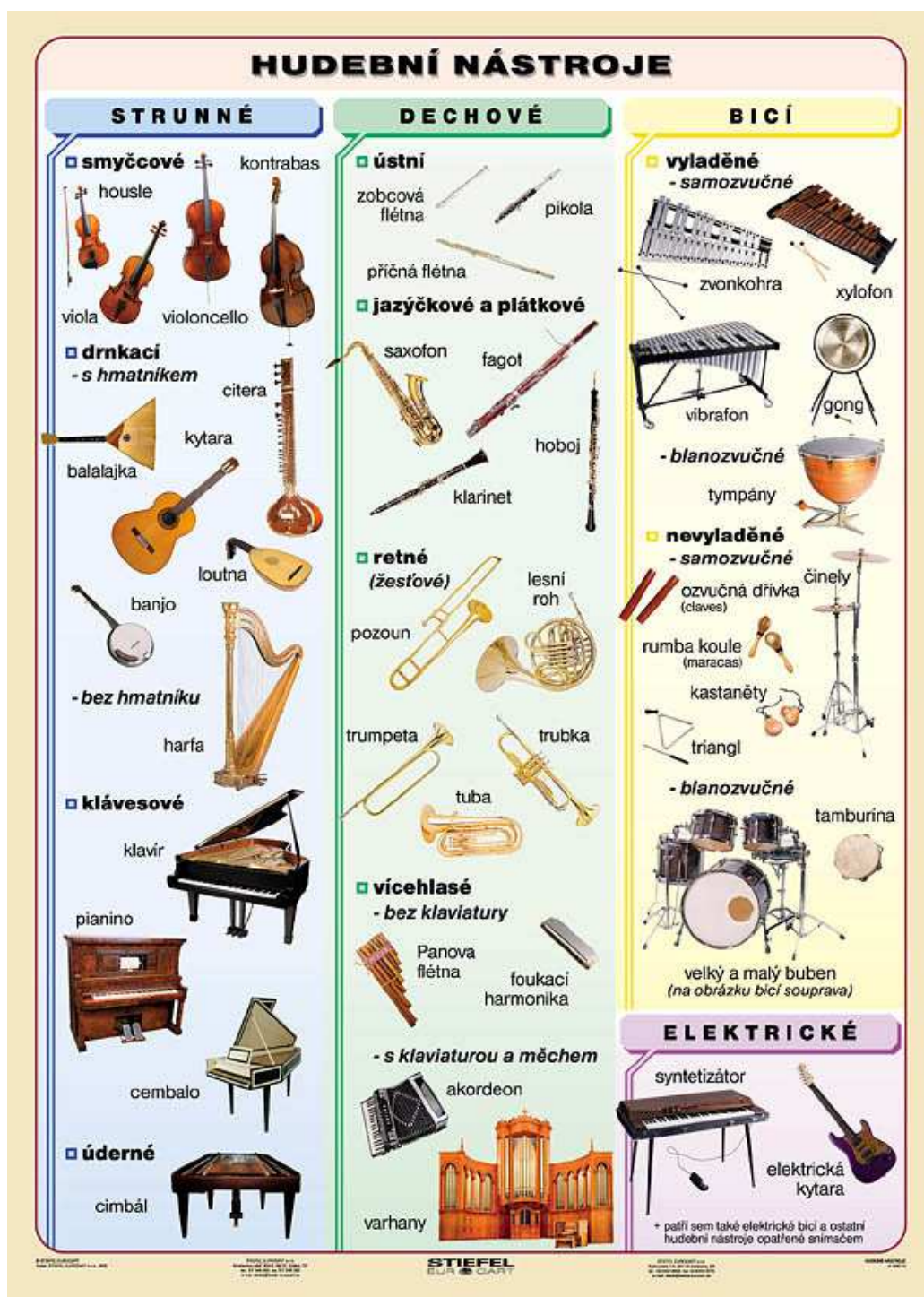
Rozvětveným dělením hudebních nástrojů se zabýval Modr (1977), a sice:

- Nástroje samozvучné, které se dělí na nástroje s vyladěným tónem a na nástroje se zvukem neurčité výšky.

---

²⁷ (1969, s. 17)

- Nástroje blahozvучné, které mají podkapitolu s vyladěným tónem anebo se zvukem určité výšky.
- Nástroje strunné-smykáci-smyčcové, kolové, drnkací- s hmatníkem, bez hmatníku, s klaviaturou, úderné- s klaviaturou a paličkové.
- Nástroje dechové-ústní-příčné, podélné, jazýčkové- s jednoduchým plátkem, s dvojitým plátkem, nátrubkové- přirozené, chromatické- snížcové, zákružkové, pístové, vícehlasé a ty se dělí na s klaviaturou a prosté.

28

Nejbližším dělením je pro mě dělení dle F. Sedláka, a to proto, že uvádí mezi nástroji i nástroje strunné a dechové, které mám ráda pro svůj typický zvuk. Sama hraji na zobcovou flétnu, dětem jsem hru předvedla a poslouchaly ji se zájmem. Navíc je flétna

²⁸ http://www.stiefel-eurocart.cz/info.php?product=hudebni_nastroje&i=295

nástrojem pro děti přijatelným, a to jak z finančních důvodů, tak z hlediska obtížnosti ve věku školní docházky. Pro předškolní děti jsou vhodné rytmické a melodické nástroje vzhledem k jejich vývoji a k jejich zájmu.

3.3 Rytmické hudební nástroje

F. Sedlák²⁹ se odkazuje na J. A. Komenského³⁰, který se v knize Orbis Pictus v kapitole o hudebních nástrojích zmiňuje mimo jiné o rytmických nástrojích: zvonku se srdéčkem, řehtačce, bubnu s paličkou a trianglu.

„Rytmické hudební nástroje jsou vhodné k písňím pochodového a tanečního charakteru a k písňím, v nichž se o hudebních nástrojích zpívá (Tluče bubeníček), případně k písňím, v nichž nástroje charakterizují nějaký zvuk. Já jsem, já jsem, kovaříček jsem, je píseň vhodná pro triangel. Rožnovské hodiny, Naše zvony pěkně znějí, jsou příklady písňí, ke kterým se můžeme doprovodit trianglem, anebo činelem. Já jsem muzikant je písnička určená pro bubínek a prstové činelky. Muzika hrála, břinkala je píseň pro bubínek, prstové činelky a tamburínu).“³¹

Pecháček, Váňová a kolektiv (2001) uvádí v kapitole Technická příprava hry jako rytmické tyto nástroje: ozvučná dřívka, dřevěný blok, kastaněty, rolničky, caracas neboli rumbakouli, pandeiras neboli sistrum, cinkadlo, činely neboli talíře, prstové činelky, triangel a bubínek. Dočteme se také, jak na tyto nástroje správně hrát. Autoři zmiňovaného díla však vychází ve svém skriptu z Františka Sedláka a z Ilji Hurníka a Petra Ebena.

Ve své praxi jsem pracovala s těmito rytmickými hudebními nástroji: bubínkem, tamburínou, trianglem, dřevěným blokem a rolničkami. Dětem se nejvíce líbil bubínek a triangel. Podle mého názoru je to tím, že bubínkem se dobře doprovází pohyb, je hlasitý a basový. Triangel má naopak dlouhý dozvuk, vysoký tón a drží se netradičním způsobem. Přestože je triangel rytmický nástroj, pro děti není jednouché doprovázet jím píseň. Důvodem je právě dlouhý dozvuk.

---

²⁹ (1985, s. 179)

³⁰ (1985, s. 179)

³¹ (F. Sedlák 1985, s. 188)

Kromě nástrojů z Orffova instrumentáře se dají v českých hudebninách sehnat i méně tradiční rytmické nástroje. Velký výběr dokládají nabízené vývojové řady výrobců.³²

3.4 Hudebně didaktické pomůcky

Domnívám se, že hudebně didaktické pomůcky, jsou takové pomůcky, které nám pomáhají rozvíjet u dětí schopnosti, dovednosti a vědomosti z různé oblasti, podle toho, jakou si vybereme. Tyto pomůcky jsou pak určeny pro určitý věk. Dle věku dětí pak pracujeme i s různými pomůckami.

Při výrobě hudebních pomůcek rozvíjíme u dětí tvořivost a motoriku. Navíc je to pro děti činnost, kterou běžně nedělají a mají z ní radost. Děti zapojují do činnosti i své rodiče, takže rozvíjí spolupráci, případně rodiče nakupují dětem, či s dětmi, hudebně didaktické pomůcky. Inspiraci pro nákup nejen hudebních didaktických pomůcek můžeme hledat na internetových stránkách pod názvy hudební didaktické pomůcky, didaktické pomůcky, hudební hračky, hudební pomůcky a jimi podobnými hesly. Na jedné internetové adrese³³ například nabízejí sensorové notové tabule, které jsou dnes na některých školách součástí výuky a slouží k výuce teorie hudební nauky. Na jiné internetové stránce³⁴ je možné zakoupit hudebně didaktickou pomůcku ve formě pexesa s hudebními nástroji.

---

32 Příkladem je „rytmické vajíčko“, nejprodávanější hudební hračka v obchodě www.muzikservis.cz. Prodávají se také rytmické dřevěné hračky <http://www.seznamzbozi.cz/hudebni-nastroje-pro-deti/19958483/>

33 zdroj: <http://www.huton.cz>

34 hudebnipomucky-eshop.webnode.cz nebo na <http://www.novadida.shoptet.cz/hudebni-nastroje/>

4. Praktická část

Praktická část bakalářské práce se zabývá aplikací a vyhodnocením průzkumu ve formě dotazníkového šetření. Samotnému průzkumu předcházelo zvolení jeho předmětu a cíle, metody, pracovních hypotéz a organizace. Průzkum doplňuje teoretickou část bakalářské práce. Součástí praktické části jsou i metodologické náměty pro pedagogickou práci, které budou přínosem pro učitele mateřských škol. Budou to metodické podněty pro praxi učitelky v mateřské škole.

4.1 Předmět a cíle průzkumu, metody, pracovní hypotézy a organizace průzkumu, vyhodnocení, výsledky

Předmět

Předmětem průzkumu bylo zjistit, zda učitelé mateřských škol využívají hudebně didaktické pomůcky v hudebních činnostech.

Cíle

Cílem bylo zjistit, zda si mateřské školy hudebně didaktické pomůcky samy vyrábějí a jaké druhy. Dalším cílem bylo zjistit, při jakých příležitostech hudebně didaktické pomůcky děti v mateřských školách využívají.

Metody – dotazník

Použila jsem metodu dotazníkového šetření. Vzhledem ke zvolenému cíli, časovým důvodům a z hlediska vyhodnocení, se mi tato metoda zdála nejvhodnější.

Pozitivem široce používaných dotazníků je jejich jednoduchost, a to ve vyhodnocování i interpretaci. Patří k metodám diagnostiky osobnosti a k metodám nepřímého sebeposouzení. Nevýhodou dotazníků je, že odpovědi mohou být neobjektivní, například když otázky nejsou konkrétní.

Vypracovala jsem stručný dotazník s jasně formulovanými dotazy. Díky tomu se dobře vyhodnocoval. Respondenti zmíněné možnosti kroužkovali nebo doplňovali v celkem šesti otázkách. Spolu s dotazníkem jsem zjišťovala věk, vzdělání a praxi oslovených učitelů.

Obsah dotazníku

Dotazník pokládal učitelkám několik základních otázek. Zjišťoval, jaké hudební pomůcky používají, zda si vyrábějí vlastní a jaké. Dále měl za úkol zjistit vliv těchto pomůcek na vývoj dětí a jejich chování. Učitelky se vyjadřovaly i k tomu, zda děti hra baví, při jakých činnostech se pomůcky využívají a zda jich mají mateřské školy dostatek. Odpovědi na většinu otázek bylo možné rozvést. Dvě doplňující otázky se pak týkají vzdělání a praxe.³⁵

Pracovní hypotézy

- Hypotéza č. 1: Učitelé v mateřských školách převážně využívají Orffův instrumentář.
- Hypotéza č. 2: Učitelé mateřských škol využívají hudebně didaktické pomůcky v hudebních činnostech a mají dostatek hudebně didaktických pomůcek ke své práci. Pokusila jsem se tedy tyto domněnky buď obhájit, anebo vyvrátit.

Organizace průzkumu

Odpovídali učitelé mateřských škol ve Středočeském kraji. Dotazník obdrželi respondenti osobně nebo e-mailem. Byl doručen do 13 mateřských škol v okolí města Peček ve Středočeském kraji, kde nyní bydlím, avšak kompletně vyplněných dotazníků se mi vrátilo pouze 11. Jedna mateřská škola dotazník nevyplnila a jedna jej vyplnila jen z části.

4.2 Výsledky průzkumu, charakteristika respondentů

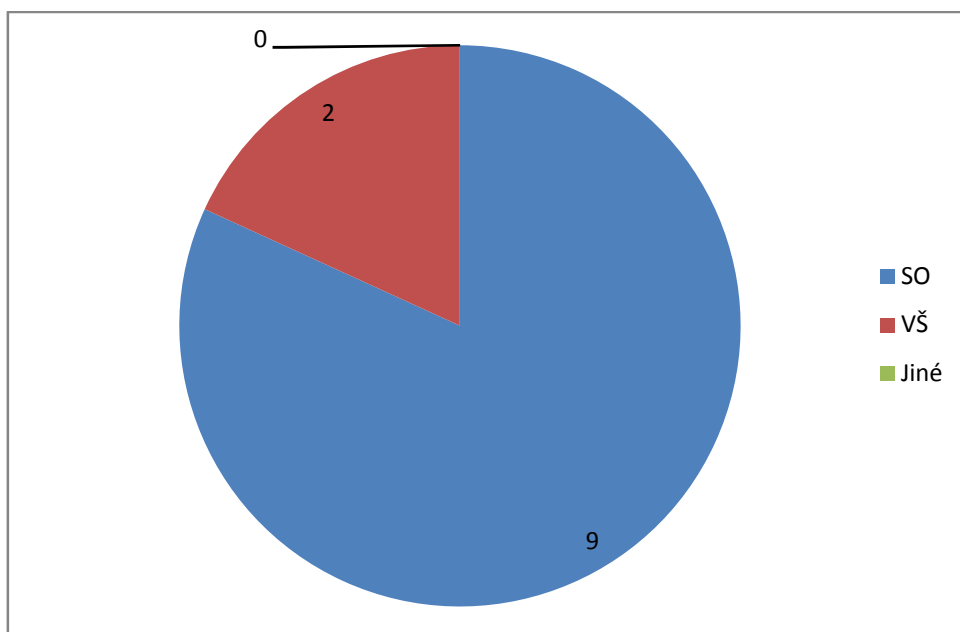
Z hlediska obecné charakteristiky respondentů je důležité jejich dosažené vzdělání a praxe. Podstatným faktorem při hodnocení je vztah učitele k hudební výchově, hudebním činnostem, jeho hudební nadání, schopnosti, vědomosti. Také však dovednosti a návyky, i když se nám to nemusí zdát předmětné. Pohlaví respondentů na danou problematiku nemá vliv, ale bylo by zajímavé je brát jako faktor při vyhodnocení, kdyby při tomto povolání byli muži zastoupeni více než nyní. Poměr vyplněných dotazníků (80%) z celkového počtu distribuovaných považuji za dobrý

---

³⁵ Příloha č. 3

výsledek. Vyplněné dotazníky odevzdaly mateřské školy v těchto obcích: Pečky, Radim, Sadská, Tatce, Plaňany, Cerhenice, Velim, Kostelní Lhota, Miskovice, Červené Pečky a Kolín. Mateřská škola v Poděbradech dotazník ani po upozornění neodevzdala a z Vrbové Lhoty se dotazník vrátil vyplněný pouze částečně.

Graf č. 1 Vzdělání

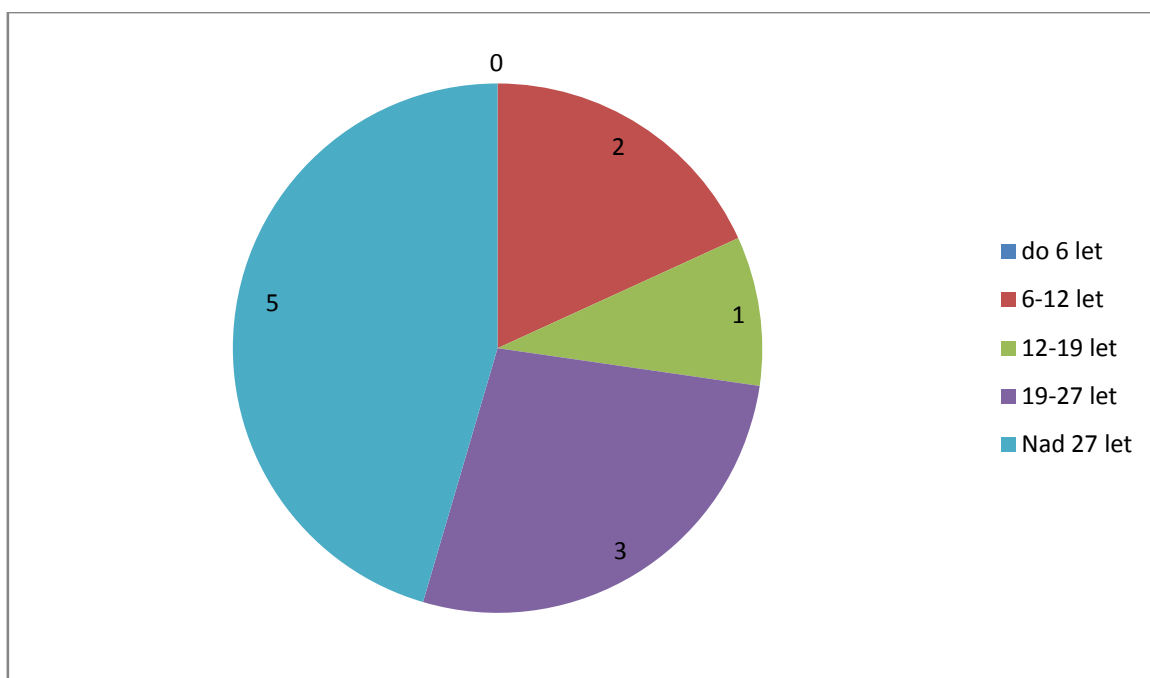

36

Graf číslo jedna nám ukazuje vzdělání učitelů-respondentů. Můžeme vidět, že nejvíc učitelů mělo střední odborné vzdělání. Část respondentů však vystudovala vysokou školu. Jiné vzdělání zastoupeno v dotazníku nebylo.

³⁶ Zdroj: Vlastní průzkum-vyhodnocení

Graf č. 2 Praxe

37

Na grafu č. 2 vidíme praxi dotazovaných. Praxi do 6 let neměl žádný učitel. Praxi od 6 do 12 let měli dva učitelé. Zkušenosti v oboru od 12 do 19 let měl jeden učitel. Praxi nad 19 let a méně než 27 let měli tři učitelé a praxi nad 27 let mělo nejvíce učitelů - pět.

Šest hlavních otázek dotazníku:

OTÁZKA 1.: *Používáte ve třídě dětské hudební nástroje? Pokud ano, jaké?*

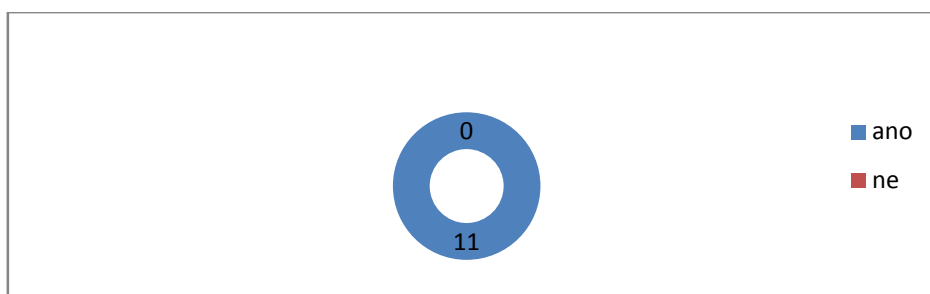
Tato otázka se vztahuje k používání dětských hudebních nástrojů v mateřské škole při hudebních činnostech.

Na otázku první, zda učitelé mateřských škol používají dětské hudební nástroje, všech jedenáct učitelů napsalo, že dětské hudební nástroje používají. Nikdo neodpověděl, že nástroje nepoužívá. Z toho vyplývá, že učitelé mateřských škol jsou poměrně hudebně kreativní a nadaní.

---

37 Zdroj: Vlastní průzkum-vyhodnocení

Graf č. 3

38

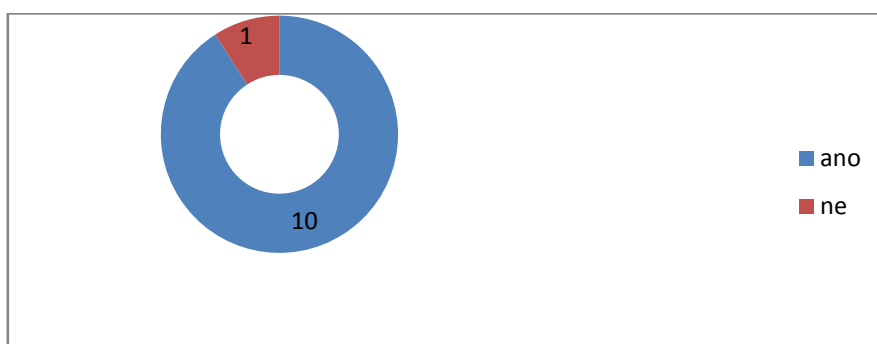
Tento graf by platil i pro druhou otázku z dotazníkového šetření.

OTÁZKA 2.: *Baví děti hudební činnosti více, pokud se při nich pracuje s dětskými hudebními nástroji?*

Z této otázky se dozvíme, zda děti mají rády dětské hudební nástroje a zda je hudební činnosti baví více, když se při nich využívá dětských hudebních nástrojů. Na druhou otázku opět všech 11 učitelů odpovědělo, že ano. To je informace, která vypovídá o kladném vztahu dětí k dětským hudebním nástrojům a k hudebním činnostem jako takovým.

OTÁZKA 3.: *Pozorujete, že by hraní na dětské hudební nástroje mělo na děti nějaký vliv, například v psychickém vývoji? Pokud ano, jaký? (děti lépe komunikují, mají lepší náladu, zpívání je díky nástrojům více baví, lépe spolupracují apod.)*

Graf č. 4

39

38 Zdroj: Vlastní průzkum-vyhodnocení

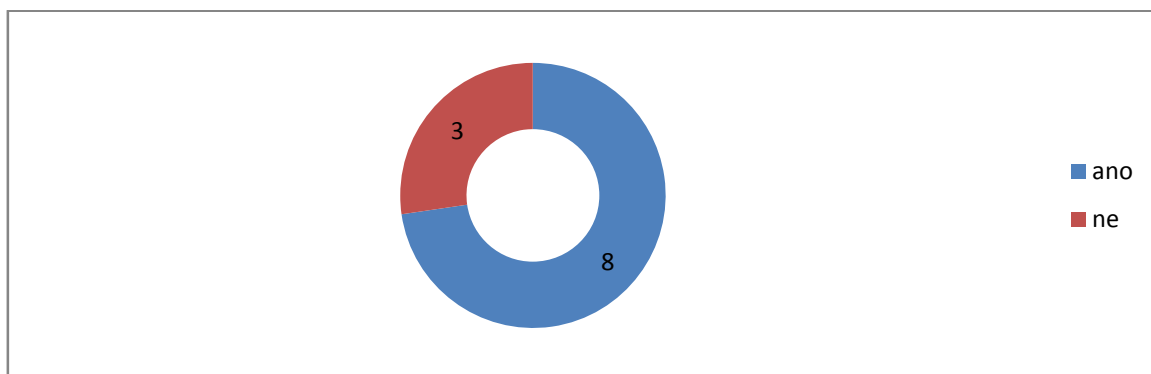
39 Zdroj: Vlastní průzkum-vyhodnocení

V této otázce jsem chtěla zjistit vliv dětských hudebních nástrojů na děti v mateřských školách.

Ve třetí otázce dotazníku, jsem se učitelů tázala, zda pozorují, že by hraní na dětské hudební nástroje mělo na děti nějaký vliv. Zajímavé bylo zjištění, že většina deseti z jedenácti respondentů odpověděla, že ano. Jeden učitel si však myslel, že dětské hudební nástroje na dítě vliv nemají. U učitelů převládal názor, že vliv dětských hudebních nástrojů je pozitivní. Uváděli tyto důvody: děti se nestydí, mají kladný vztah ke zpěvu, rozvíjí hudební cítění, mají lepší náladu, jsou aktivnější, lépe se soustředí, zpívání je více baví. Dále uváděli, že rytmizování pomáhá při poruchách řeči. Děti se učí správnému dýchání a hrubé motorice.

OTÁZKA 4.: Myslíte si, že máte dostatek vhodných pomůcek pro hudební činnosti, pokud ne, jaké vám chybí?

Graf č. 5

40

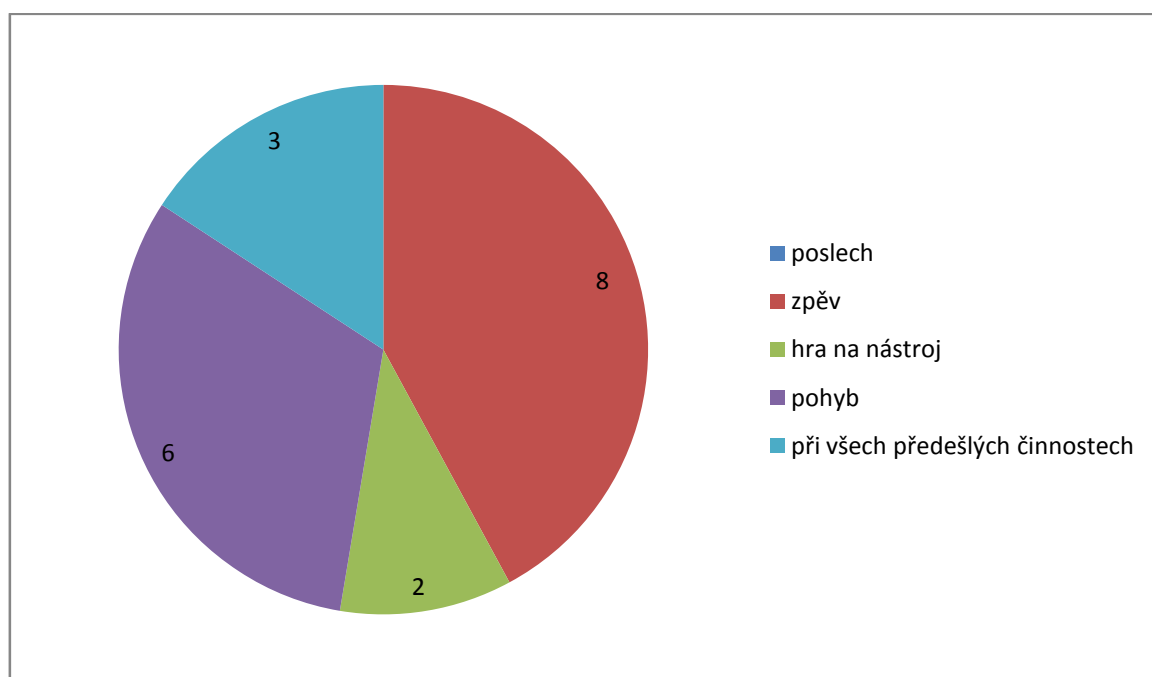
Tato otázka sloužila k tomu, abychom zjistili názor učitelů mateřských škol na množství pomůcek při hudebních činnostech a zda jsou to pomůcky vhodné k provozování hudby. Skutečnost, jaké nástroje a v jakém počtu se k činnostem hodí, je nicméně subjektivní. Osm z jedenácti učitelů si myslelo, že mají dostatek vhodných pomůcek pro hudební činnosti. Tři učitelé byli opačného názoru. Toto zjištění pravděpodobně vypovídá o finančních možnostech nebo hospodaření dané mateřské školy. Někteřým učitelům

chybí klavír a kytara, jiní postrádají hudební nástroje jako hračky. Může to však souviset i s učitelovou kreativitou.

OTÁZKA 5.: Pomůcky nejčastěji využíváte při:

- poslechu
- zpěvu
- hře na nástroj
- pohybu
- při všech předešlých činnostech

Graf č. 6

41

Tato otázka sloužila ke zjištění, zda učitelé mateřských škol používají pomůcky a při jakých činnostech v oblasti hudby.

Z tohoto koláčového grafu nám jasně vyplývá, že nejvíce učitelé používají hudební nástroje při zpěvu, což je logické. Překvapilo mě zjištění, že poměrně dost učitelů

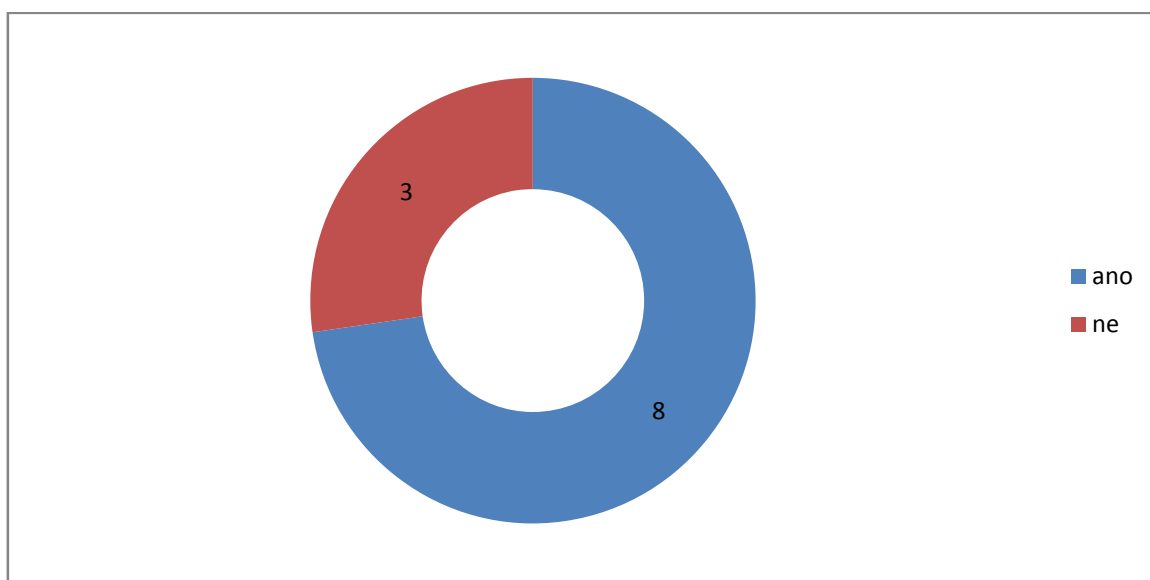
---

⁴¹ Zdroj: Vlastní průzkum-vyhodnocení

využívá nástroje také k pohybu. Stejně překvapivé bylo, že poslech nebyl zastoupen vůbec. Paradoxně samotná hra na hudební nástroje u dotazovaných byla na předposledním místě ve využívání. Učitelé, kteří pomůcky používali při všech uvedených činnostech, byli tři. Vzhledem ke vzdělání a praxi bych čekala, že tato možnost se bude kroužkovat častěji. Graf vypovídá i o tom, že někteří učitelé sice nevyužívají pomůcky ke všem činnostem, ale přesto se neomezují jen na jednu, například zpěv, či pohyb. Tyto konkrétní činnosti dostaly celkem 16 hlasů od 11 učitelů.

OTÁZKA 6.: Vyrobili jste si někdy hudební hračky, pomůcky?

Graf č. 7

42

Tato otázka slouží k zjištění, zda si učitelé vyrábí či někdy sami vyrobili pomůcky k hudebním činnostem.

Osm z jedenácti učitelů zakroužkovalo možnost „ano“. Kromě tvořivosti mohou odpovědi svědčit i o tom, že učitelkám nestačily dosavadní pomůcky, nabízené školou. Daná mateřská škola také nemusela mít finanční prostředky na nákup pomůcek, například k hudebním činnostem.

Kromě otázek, v nichž mohli respondenti možnosti jednoduše zakroužkovat, obsahoval dotazník i několik otevřených dotazů. V těch dostali učitelé prostor pro větší

⁴² Zdroj: Vlastní průzkum-vyhodnocení

individuální vyjádření. Z otevřených otázek vyplynulo, že učitelé mateřských škol používají z Orffových hudebních nástrojů hůlky, kastaněty, bubínky, dřívka, rolničky, triangel, rumbakouli, tamburínu, činelky, drhlo, chřestidlo, xylofon a metalofon (používání metalofonu si učitelé většinou upravují vzhledem k věku dětí). Dále při hudebních činnostech využívají zobcovou flétnu, kytaru a klavír. Učitelé mateřských škol nicméně také vyrábějí své vlastní nástroje. Hraní na dětské hudební nástroje má na děti v předškolním věku nespočetně kladných vlivů a působí na celkovou osobnost každého malého jedince. Děti jsou v tomto období více citové, mají lepší náladu, lépe spolupracují, nestydí se, lépe komunikují, lépe se soustředí a mají zvýšenou pozornost. Rozvíjí se u nich při hraní hrubá motorika a upevňují si své hudební cítění. Zpěv je díky hudebním nástrojům více baví, ale ne vždy to znamená, že jim jde zpěv lépe. Získávají ale kladný vztah ke zpěvu, kterým podporují svou rytmizaci. Ta jim pomáhá při poruchách řeči. Obecně se děti rády zapojují více do hudebních aktivit. Většina učitelů mateřských škol má ve své škole dostatek vhodných pomůcek pro hudební činnosti. Menšímu počtu učitelů chybí k práci klavír, kytara, metalofon a xylofon, hudební hračky a více CD. Není to zjištění, které by mělo vést k tomu, aby ředitelé mateřských škol daleko více podporovali oblast hudby v předškolním věku a tím tedy více finančně pomáhali svým učitelům při koupi hudebních nástrojů, pomůcek a hraček?

Z dotazníkového šetření jsem získala náměty učitelek pro výrobu hudebních pomůcek či nástrojů s dětmi v mateřské škole. Daly do PET lahve vodu, písek nebo dokonce hřebíčky či drobné předměty, což jim posloužilo jako nový hudební nástroj. Zajímavou hudební hračku si opatřily třeba i v podobě papíru a igelitu, což vydává zvláštní zvuky šustěním. Že se podobných nástrojů dá vyrobit velmi jednoduše celá škála, se pokusím ukázat v následující kapitole.

Obě hypotézy, stanovené na začátku dotazníkového šetření, se potvrdily. Školy převážně pracují s Orffovým instrumentárem. Rovněž si vyrábějí vlastní pomůcky a údajně jich mají dostatek.

5. Metodologické náměty pro pedagogickou práci

Se svými svěřenci jsem se zaměřila na výrobu rytmických pomůcek. Zvolila jsem si je, protože na ně děti nejvíce hrály. Rytmus a vyťukávání je předškolním dětem z hudebního vyjádření nejbližší. Motivací pro nás byl vymyšlený pohádkový příběh o nástrojích, které se ztratily. Děti byly z nápadu vyrobit si své nástroje velmi nadšené a každý den chodily s novým nápadem, do čeho by se dalo bubnovat. Vyhledávaly zvuky, které by byly netradiční. Rodičům dětí se ze začátku nápad vůbec nelíbil, přišlo jim zbytečné vyrábět s dětmi něco, co už ve škole mají. Možná měli i obavy, že je bubnování nadchne natolik, že budou doma oťukávat kdeco. Když později uviděli, jak jsou jejich potomci lační po hudebních pomůckách, názor změnili. Některé děti si pomůcky vyrobily doma, jiné ve škole. Vlastnoručně vyrobené pomůcky jsme s dětmi využívali při každé hudební činnosti a bylo na nich hned poznat, že je hudební činnosti, například zpěv písní, více baví. Děti mi udělaly vyrobenými nástroji takovou radost, že jsme si je nechali ve třídě a používáme je dále i s Orffovým instrumentářem dětských hudebních nástrojů.

Popis příkladů vlastních hudebně didaktických pomůcek

- „Prkénko“

Prkénko je, jak už sám název napovídá, malinké dřevěné prkénko s magnetem, na kterém jeho silou drží kovová krabička od bonbónů. Krabička zde nemusí být, ale pro zajímavý zvuk a variabilitu nástroje je vhodnější. Prkénko se používá buď samo, to znamená, že s ním bije o krabičku, nebo se celek používá jako chrastidlo, které se drží za rukojeť. Mohou to však být dva samostatné nástroje, chrastidlo a prkénko. Do prkénka se dá bít paličkou. Prkénko poslouží jako doprovod k písním.

- „Plechová Sušenka“

Plechová Sušenka je obdoba malého bubínku v podobě kovové nádoby. Tato nádoba má víko. S nástrojem se zachází jako s bubnem. Je možné na něj hrát prsty, nebo paličkou. Využití této pomůcky vidím při doprovodu charakteristických písní, jako je například Tluče bubeníček. To znamená při seznámení dětí s pochodem.

- „Náramková Rolnička“

Náramková Rolnička je náramek, na kterém jsou přidělané rolničky. Hraje se na ni tak, že ji má dítě nasazenou na ruce či noze a pohybem končetin se rolničky rozeznívají. Tato pomůcka je charakteristická a vhodná tím, že se do hudebních činností zapojuje pohyb, který mají děti rády. Dítě může mít na sobě více náramků a vytvářet tak složitější rytmické celky.

- „Ťukátka“

Ťukátka jsou dvě razítka z plastu obalené v lepicí pásce. Drží se v ruce, a když o sebe bijí, tak vydávají zajímavý zvuk. Hodí se k doprovodu písni, kde je osminový rytmus. Ťukátka si můžeme vytvořit i z jiných předmětů, třeba z kovového plíšku a keramického knoflíku, které se dají využít jako činelky. Mají podobný zvuk, ale drží se za kovový a keramický plíšek. Dá se využít ale i tak, že se jeden položí do dlaně a druhým se o něj tluče. Do této kategorie pomůcek by patřila i krabička z papíru a dřevěné srdce. Podobné pomůcky, kterých si děti mohou vymyslet mnoho, mají funkci Orffových dřívek.

- „Chrastítko“

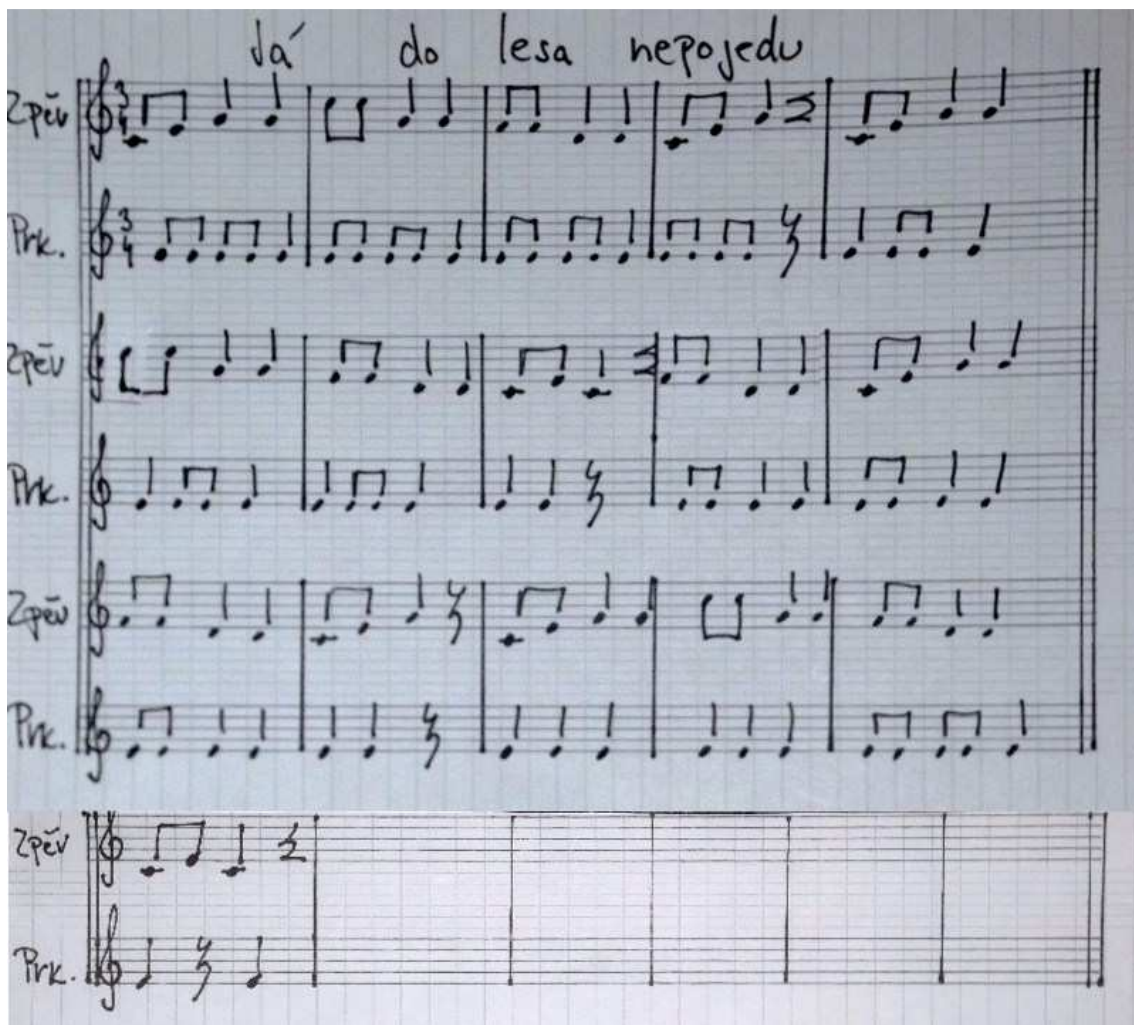
Chrastítko je naplněná plechovka. Náplní mohou být suroviny jako je rýže, čočka, hrách, těstoviny a jiné. Pro konkrétní píseň použijeme chrastidlo, které se svým zvukem hodí k melodii. Ve své práci jsem zvolila chrastidlo s rýží a hrachem a plastový kelímek. Uvnitř kelímku je malý kalíšek známý z dětského vajíčka, který je naplněn čočkou. Dalším příkladem chrastítko je makovice. V příloze číslo tři nalezneme vyfotografované mé hudebně didaktické pomůcky.⁴³

---

⁴³ Příloha č. 2, s. 48, 49, 50

Využití vlastních hudebně výchovných pomůcek v praxi - partitury

Handwritten musical score for the first system, featuring vocal parts and piano accompaniment. The lyrics are "Ja' do lesa nepojedu". The score consists of six staves: three vocal staves (labeled "Zpěv") and three piano accompaniment staves (labeled "Prk."). The music is written in 3/4 time and G major. The lyrics are written above the first vocal staff.

Handwritten musical score for the second system, featuring vocal parts and piano accompaniment. The lyrics are "Tancovala žížala". The score consists of four staves: two vocal staves (labeled "Zpěv") and two piano accompaniment staves (labeled "Nár. R."). The music is written in 2/4 time and G major. The lyrics are written above the first vocal staff.

Handwritten musical score for 'Tluče bubeníček'. The score consists of five staves. The first staff is in 2/4 time and contains a series of eighth and sixteenth notes. The second staff, labeled 'Tuk', is in 3/4 time and features a series of quarter notes with accents. The third staff is in 4/4 time and contains a series of quarter notes. The fourth staff is in 3/4 time and contains a series of quarter notes. The fifth staff, also labeled 'Tuk', is in 3/4 time and contains a series of quarter notes with accents. The score concludes with a double bar line.

Partitura říkadla Tluče bubeníček

Handwritten musical score for 'Děda a babka, Jedna dvě'. The score consists of three staves. The first staff is in 4/4 time and contains a series of eighth notes. The second staff, labeled 'Chir.', is in 4/4 time and contains a series of quarter notes with rests. The third staff, labeled 'Pl. S.', is in 4/4 time and contains a series of quarter notes. The score concludes with a double bar line.

Partitura říkadel Děda a babka, Jedna dvě

Závěr

Cílem bakalářské práce bylo obohatit nejen učitele mateřských škol o nové hudební pomůcky, nástroje, ale také je popsát a ukázat jejich využití v praxi. Dotazníkové šetření, ve kterém jsem chtěla zjistit, zda učitelé mateřských škol používají dětské hudební nástroje a zda vyrábějí hudební pomůcky vhodné k hudebním činnostem, bylo velmi podnětné.

Uvědomila jsem si, jak důležité jsou pomůcky k výchovné práci a jak jsou děti bezprostřední. Z mé zkušenosti se ukázalo jako nejtěžší přesvědčit rodiče, aby s námi spolupracovali. Mysleli si, že vyrábět pomůcky je zbytečné a že to děti nebude bavit. Ukázalo se však, že opak je pravdou. Děti výroba pohltila a ukázalo se také jako dobrý nápad, že pomůcky sloužily jako hudební nástroje při každodenní hudební činnosti. Ze své praxe vím, že je pro děti důležitý vzor. V tomto případě je pro ně vzorem učitel, proto jsem několik pomůcek vytvořila sama, aby měly děti příklad. Učitel by měl volit vhodné materiály, které nějakou dobu vydrží a jsou účelné. Nejvíce se naučíme, když něco zažijeme. Proto bylo smyslem našeho tvoření rozšířit náš Orffův instrumentář o další nové nástroje, které budou opět sloužit k výchovné práci.

Pro mě je nejdůležitější, že se mnou děti chtěly tvořit, dělaly to s nadšením, chutí a že to bylo pro ně dosud něco nepoznaného a udělalo jim to radost.

Přínos mé práce vidím v tom, že se mi podařilo zapojit do tvorby i ty děti, které se běžně hudebním činnostem a jejich aktivitám vyhýbaly. Vytvořily si hudební pomůcky, ke kterým měly navíc bližší vztah, protože šlo o jejich vlastní práci a kdykoliv pro ně byly dostupné.

Snažila jsem se splnit cíle předkládané bakalářské a podnítit zájem ostatních pedagogů o tuto oblast, která je z mého hlediska velmi podstatná pro estetickou výchovu předškolních dětí. Tímto způsobem jsem se snažila naplnit cíle předložené bakalářské práce.

Resumé

Ve své bakalářské práci jsem se věnovala využitím hudebně didaktických pomůcek v praxi. První kapitola pojednává obecně o předškolním dítěti, jeho fyziologickém a psychickém vývoji a o jeho hudebních schopnostech. Další kapitola shrnuje Rámcově vzdělávací program pro předškolní vzdělávání a porovnává ho s Programem výchovné práce pro jesle a mateřskou školu. Třetí kapitola nám přibližuje hudebně didaktické pomůcky, dále sděluje, co jsou instrumentální činnosti, dětské hudební nástroje, jejich druhy a dělení a zaměřuje se na rytmické hudební nástroje. Čtvrtá kapitola nám popisuje dotazníkové šetření a poslední závěrečná kapitola představuje některé inspirace a náměty pro pedagogickou práci.

Seznam použité literatury

HELUS, Z. *Osobnost a její vývoj*. Praha 2003 ISBN 80-7290-125-7

HURNÍK, I., EBEN, P. a kolektiv autorů. *Česká Orffova škola I. díl*. Praha-Bratislava: Supraphon, 1969

KODEJŠKA, M., *Hudební výchova dětí předškolního věku II*. 1. Vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Karolinum, 1991. ISBN 80-7066-488-6.

KODEJŠKA, M. *Integrativní hudební výchova dítěte předškolního věku*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2002. ISBN 80-7290-080-3.

KOLEKTIV AUTORŮ *Přehled vývojové psychologie*. Olomouc, 2001. ISBN 80-7067-953-0

KOLEKTIV AUTORŮ VÚP, *Rámcově vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha 2004

KOMENSKÝ, J. *Informatorium školy mateřské*. Vyd. 3 Praha: Topičova edice, 1947

MODR, A. *Hudební nástroje*. Praha: Supraphon, 1977

PECHÁČEK, S., VÁŇOVÁ, H. a kolektiv. *Praktické úkoly z didaktiky hudební výchovy pro I. stupeň ZŠ*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Karolinum, 2001. ISBN 80-246-0365-9

POLEDŇÁK, I. *ABC Stručný slovník hudební psychologie*. Praha: Supraphon, 1984

PŘÍHODA, V. *Ontogeneze lidské psychiky I*. Praha: SPN, 1967

PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 4. vydání Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8

SEDLÁK, F. *Didaktika hudební výchovy 1*. 1.vyd. Praha: SPN, 1985.

SEDLÁK, F. *Základy hudební psychologie*. Praha: SPN, 1990.

SCHROTTEROVÁ, P. *Informatorium 3-8*, 2006, č. 2, s. 6-7

ZEZULA, J., JANOVSÁ, O. a kolektiv. *Hudební výchova v mateřské škole*. Praha SPN 1990.

Program výchovné práce pro jesle a mateřskou školu, Praha SPN 1984.

Přílohy

Příloha číslo 1 - Náměty pro hudebně didaktické hry s využitím obrázků hudebních nástrojů, Orffových nástrojů a hudebních pojmů

Obrázek č. 1 ⁴⁴

Obrázek č. 2 ⁴⁵

Tyto obrázky se dají využít i jako pexeso pro děti v mateřské škole - pro předškoláky. Myslím si, že je to vhodná didaktická pomůcka k osvojení vědomostí o hudebních nástrojích a hudebních pojmech. Menší děti to spíše využijí jako lepoprelo.

⁴⁴ Zdroj: <http://www.rvp.cz>

⁴⁵ Zdroj: <http://www.rvp.cz>

Příloha číslo 2 - Vlastní hudebně didaktické pomůcky

Obrázek č. 3 „Prkénko“

Obrázek č. 4 „Plechová Sušenka“

Obrázek č. 5 „Náramková Rolnička“

Obrázek č. 6 „Ťukátka“

Obrázek č. 7 „Chrastítka“

Příloha 3 - dotazník pro učitele mateřských škol

Vážení kolegové, pedagogové,

tento dotazník bude sloužit pro zpracování bakalářské práce, která nese název: „Využití hudebně didaktických pomůcek v mateřské škole“. Studuji třetím rokem kombinované studium obor vychovatelství. Dotazník je anonymní, zcela dobrovolný. Prosím Vás o pravdivé vyplnění. Vaše postřehy budou určitě zajímavé a poslouží dobré věci. Odpovědi kroužkujte, a pokud narazíte na otázku, která bude vyžadovat odpověď, prosím dopište ji. Celý dotazník vyplňujte hůlkovým písmem.

Děkuji Vám za vyplnění a váš čas.

A) ZÁKLADNÍ ÚDAJE DOTAZNÍKU

Název Mateřské školy, ve které pracujete (kdo je vaším zřizovatelem):

Vzdělání:

- SO
- VS
- Jiné (jaké?):

Praxe:

- do 6let
- 6-12 let
- 12-19
- 19-27
- Nad 27 let

B) VLIV POMŮCEK NA DÍTĚ

1. Používáte ve třídě dětské hudební nástroje? Pokud ano, jaké?

- ano .....
- ne

2. Baví děti hudební činnosti více, pokud se při nich pracuje s dětskými hudebními nástroji?

- ano
- ne

3. Pozorujete, že by hraní na dětské hudební nástroje, mělo na děti nějaký vliv např. v psychickém vývoji, pokud ano, jaký? (děti lépe komunikují, mají lepší náladu, zpívání je díky nástrojům více baví, lépe spolupracují apod.)

- ano.....
- ne

4. Myslíte si, že máte dostatek vhodných pomůcek pro hudební činnosti? Pokud ne, jaké vám chybí?

- ano
- ne.....

5. Pomůcky nejčastěji využíváte při:

- poslechu
- zpěvu
- hře na nástroj
- pohybu
- při všech předešlých činnostech

6. Vyrobili jste si někdy hudební hračky, pomůcky?

- ano
- ne

Evidenční list

Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta
M.D. Rettigové 4, 116 39 Praha 1

Prohlášení žadatele o nahlédnutí do listinné podoby závěrečné práce Evidenční list

Jsem si vědom/a, že závěrečná práce je autorským dílem a že informace získané nahlédnutím do zveřejněné závěrečné práce nemohou být použity k výtěžným účelům, ani nemohou být vydávány za studijní, vědeckou nebo jinou tvůrčí činnost jiné osoby než autora.

Byl/a jsem seznámen/a se skutečností, že si mohu pořizovat výpisy, opisy nebo rozmnoženiny závěrečné práce, jsem však povinen/povinna s nimi nakládat jako s autorským dílem a zachovávat pravidla uvedená v předchozím odstavci tohoto prohlášení.

Poř. č.	Datum	Jméno a příjmení	Adresa trvalého bydliště	Podpis
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				
6.				
7.				
8.				
9.				
10.				